

UKRAYNA ÖRNEĞİNDE ULUSLARARASI GÖÇÜN ARAÇSALLAŐTIRILMASI

Bülent ATASEVER*

Diñer ALPTEKİN**

Levent Ersin ORALLI***

ÖZET

Ukrayna'da 2014 yılının Kasım ayında başlayan protestolar sonucunda başkan Viktor Yanukoviç'in görevinden azledilmesi, ülkedeki ayrılıkçı azınlıklar problemini daha da belirgin hale getirmiştir. Yanukoviç'in ve hükümetinin düşmesi sonrası protestolar Kiev ve Batı Ukrayna'da yatışırken, Rus kökenli Ukrayna vatandaşları Rusya'ya yakınlığıyla bilinen Kiev'de kurulan yeni hükümete karşı ayaklanmışlardır. Bunun hemen ardından Rusya, Kırım'ı ilhak etmiştir. Böylece olaylar uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Kırım'ın Rusların eline geçmesinden sonra Odessa, Kharkiv, Donetsk, Lugansk gibi Rus kökenlilerin yaşadıkları şehirlerde protestolar başlamıştır. Protestoların giderek silahlı çatışmaya dönüşmesi sonucunda, Rusya Federasyonu'nun büyük desteği ile Rus ayrılıkçılar, Nisan sonuna kadar Lugansk ve Donetsk Oblastlarının büyük bölümünü ele geçirmiş ve 26 Haziran'da Lugansk ve Donetsk Cumhuriyetleri birleşerek Halk Birliği Cumhuriyetini (Novorossiya) kurduklarını açıklamışlardır. Giderek iç savaşa ve cephe savaşlarına dönüşen Ukrayna hükümeti ile Rus yanlısı ayrılıkçılar arasındaki çatışma günümüze değin sürmüş ve sonuçta 24 Şubat 2022 tarihinde Moskova saati ile sabah saat 06.00'da Rusya Federasyonu'nun Ukrayna işgali başlamıştır. Kamuoyu savaşın gidişatı üzerine odaklanırken, bu çalışmada çatışmaların başlangıç noktasında bulunan ve kıvılcımı ateşleyen göç mühendisliği hareketleri ve göçün bir silah olarak kullanımı konusu ele alınacaktır. Bilindiği üzere Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği içerisinde 1930 yılından 1950 yılına kadar büyük insan kitlelerinin zorla yer değiştirmesi çalışmalarının, SSCB içinde farklı coğrafyalarda da devam ettiği görülmektedir. Bu hareketlerden Ukrayna'daki Kırım ve Donbas bölgelerinde 2. Dünya Savaşı ve öncesinin buhranlı günlerinde gerçekteşen olaylarda sistematik olarak yerel halkın sürülerek, yerlerine Rus asıllı insanların yerleştirilmesi gerçekteşmiştir. Günümüzde bu zorunlu göç hareketlerinin ve göç mühendisliği çalışmalarının sonucu olarak, Ukrayna'yı Kırım'dan başlayarak bölge bölge işgal eden Rusya Federasyonu, işgale gerekçe olarak Ukrayna sınırları içinde bulunan ve 1930'lardan başlayarak buraya yerleştirilmiş olan Rus asıllı insanları korumak amacıyla olduğunu beyan etmektedir. Makalede, göç mühendisliği olgusu ve bu kavramın hibrit bir silah olarak kullanımı Ukrayna örneği üzerinden ele alınacaktır. Bu kapsamda ilk önce göçün bir silah olarak kullanımı ve bu olgunun farklı bazı örneklerinden yola çıkılarak, olgunun farklı coğrafyalardaki gelişimi işlenecektir. İkinci olarak olgunun Ukrayna yakın tarihinin arka planı üzerinde uygulanması ve güncel olarak gelinen noktada Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'yı işgal harekâtı ve özellikle Donetsk ve Lugansk'taki gelişmeler ışığında göçün bir silah olarak kullanımı olgusu üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna, Düzensiz Göç, Rusya Federasyonu, Donetsk, Lugansk

* Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Uzmanı, bulentatasever@gmail.com, 0000-0002-4737-7943

** Avukat, Ankara 2 no'lu Baro, alptekinhukuk@gmail.com, 0000- 0002-0079-7860

*** Doç. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, ersinlevent@yahoo.com, 0000-0002-7610-4514

INSTRUMENTALIZATION OF INTERNATIONAL MIGRATION IN THE CASE OF UKRAINE

ABSTRACT

The dismissal of President Viktor Yanukovich as a result of the protests that started in Ukraine in November 2014, made the problem of separatist minorities in the country even more evident. After the fall of Yanukovich and his government, while the protests subsided in Kyiv and Western Ukraine, Ukrainian citizens of Russian origin revolted against the new government established in Kiev, which is known for its proximity to Russia. Immediately after this, Russia annexed Crimea. Thus, the events were carried to an international dimension. After the Crimea fell into the hands of the Russians, protests began in cities where people of Russian origin lived, such as Odessa, Kharkiv, Donetsk, and Lugansk. As the protests gradually turned into armed conflict, with the great support of the Russian Federation, Russian separatists captured most of the Lugansk and Donetsk Oblasts until the end of April, and on June 26, the Lugansk and Donetsk Republics announced that they had united to establish the People's Union Republic (Novorossiya). The conflict between the Ukrainian government and pro-Russian separatists, which gradually turned into civil wars and frontal wars, continued until today, and as a result, on February 24, 2022, at 06:00 Moscow time, the occupation of the Russian Federation in Ukraine began. While the public is focusing on the course of the war, this study will focus on the migration engineering movements, which are at the starting point of the conflicts and ignite the spark, and the use of migration as a weapon. As it is known, it is seen that the forcible displacement of large masses of people from 1930 to 1950 in the Union of Soviet Socialist Republics continued in different geographies within the USSR. Among these movements, in the events that took place in the Crimea and Donbas regions of Ukraine in the depressive days of World War II and before, the local people were systematically expelled and replaced by people of Russian origin. Today, as a result of these forced migration movements and migration engineering studies, the Russian Federation, which has occupied Ukraine from region to region, starting from Crimea, declares that it aims to protect people of Russian origin, who were located within the borders of Ukraine and settled here since the 1930s, as a justification for the occupation. In the article, the phenomenon of migration engineering and the use of this concept as a hybrid weapon will be discussed through the example of Ukraine. In this context, first of all, the use of migration as a weapon and the development of the phenomenon in different geographies will be discussed based on some different examples of this phenomenon. Secondly, the application of the phenomenon on the background of the recent history of Ukraine and the current situation of the Russian Federation's invasion of Ukraine and especially the use of migration as a weapon in the light of the developments in Donetsk and Luhansk will be discussed.

Keywords: Ukraine, Immigration, Russian Federation, Donetsk, Lugansk

1. GİRİŞ

Küreselleşme dinamikleri ve teknolojik imkânlar sayesinde giderek daha bağı hale gelen ve maddesel anlamda yakınlaşan dünyada sadece olumlu gelişmeler bulunmamaktadır. [MOU1] Covid 19 gibi salgınlar tüm dünyayı küresel bazda etkileyip, ülke ekonomilerine büyük darbeler vururken, dünyanın pek çok bölgesinde yeni krizler patlak vermekte, çevre problemlerine bağlı kıtlık, iç çatışmaların artması, pek çok coğrafyayı etkileyen Arap baharı benzeri kaotik siyasi hareketlerin artışı ve bu artışa bağlı olarak çoğalan siyasi farklılıklar ve baskılar nedeniyle günümüzde göç ve düzensiz göç hareketlerinin arttığı görülmektedir (Tazefidan, 2021).

Bu çerçevede artan zorunlu veya düzensiz göç hareketleri, küreselleşme anlamında çok kutuplu bir şekle bürünen dünyanın farklı ve yeni mücadele alanları içinde hibrit bir cephanelik haline gelmektedir. Gerek devletler gerekse devlet dışı aktörler hedeflere ulaşmak için bu olguları, taktik, stratejik veya operasyonel anlamlarda bir silah olarak farklı mücadele alanlarında kullanmaktadır (Steger, 2017). Göçün bir silah olarak kullanılması, ülkeler için yeni bir silah olmamakla birlikte, zaman zaman geri tepebilen veya mermisinin tam olarak nereye düşeceği ve

uzun zamanlı ne gibi etkiler yaratacağı çok belli olmayan oldukça dengesiz bir yapıdadır. Bu dengesiz ve ters tepen yapıya bir örnek olarak, 1972 yılında asker ve Uganda diktatörü olan İdi Amin Dada Oumee tarafından ekonomik varlıkların yerileştirilmesi ve korunması adı altında Asyalı azınlıkların ülkeden zorunlu göçe maruz bırakılması verilebilir. Bu zorunlu göç esnasında Uganda'dan gönderilenler arasında 50.000 kişinin İngiliz pasaportuna sahip olması dikkate değer bir veridir. İdi Amin bu 50.000 mülteciyi İngiltere'ye zorla kabul ettirme niyetini açıklamış ancak bunun arkasında, İngilizlerin, ülkesine ve dolayısıyla kendisine olan yardımlarını çekmemeleri amacıyla bu zorunlu göç hareketinin kullanıldığı karanlıkta kalan bir noktayı oluşturmuştur; dahası İdi Amin, zorunlu göçü başlatmadan önce 90 günlük bir süre tanıdığını da kamuoyuna açıklamıştır; bununla birlikte bu süreyle İngilizlere “yardımı çekmemeleri” konusunu düşünmeleri içinde bir fırsat tanımaktadır (Greenhill, 2010). İngilizlerin İdi Amin'e bakış açısının bu olayla beraber değiştiği bilinmekte ve zorunlu göç ettirilmenin ardından Birleşik Krallık, misilleme olarak Uganda için düzenlenen 10,4 milyon sterlinlik bir krediyi dondurmuş ve 1976 yılında da Uganda büyükelçiliğini kapatmıştır (Patel, 1972; Newyork Times, 1976).

Benzer bir örnek olarak Sovyetler Birliği'nin Afganistan işgali sırasında Afgan savaşçıların küçük yerler ve köylerden geri desteğini kesmek amacıyla buraların boşaltılması, İran ve Pakistan'a mülteci akışını hızlandırmak için, Afganistan'ın sınır bölgelerindeki yerleşim yerlerine yönelik hava bombardımanına girişmesi verilebilir (Ray, 2022; Karakaya & Nazari, 2022). Bu zorunlu göç ettirme operasyonlarının sonunda Sovyetlerin elinde, özellikle Pakistan'da kendilerine karşı büyük bir nefretle yanıp tutuşan, geri cephesini yine bu ülkeye taşımış ve orada daha büyük çapta organize olan bir direniş harekâtı kalmıştır (Sliwinski, 1989). Yine göç silahının uzun zamanlı etkilerine örnek olarak, çalışmaya konu olan ve günümüzde Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya olan işgal harekâtının dayanak noktasının, 2. Dünya savaşının buhranlı yıllarında Joseph Stalin önderliğindeki Sovyetler Birliği tarafından gerçekleştirilen bir zorunlu göçe maruz bırakma operasyonu olması verilebilir (Özcan, 2001). Bu operasyon doğrultusunda 1930-1950 yılları boyunca Ukrayna içinde gerçekleştirilen zorunlu göçe maruz bırakma ve gönderilenlerin yerine yerleştirilen Rus asıllı kişilerin, günümüzde zulme maruz kaldığını öne sürüp, yine göç silahına sarılarak Ukrayna işgalini başlatan Rusya Federasyonu, sonu belli olmayan ve kendisine neredeyse bütün dünya tarafından yaptırım uygulanan bir maceraya girişmiştir.

“Göç silahının” her zaman geri tepmeyip, zaman zaman devletler ve devlet dışı aktörler için hedeflerine ulaşmalarında yardımcı olduğu da görülmektedir. Küba ve Amerika Birleşik Devletleri arasında 1965 yılında Carioca Krizi ile başlayan ve yükselişe Nisan 1980 yılında Mariel Krizi olarak devam edip tarihe geçen göçün bir silah olarak kullanıldığı olaylar da buna örnektir. Fidel Castro, ABD'ye göç etmek isteyen tüm Kübalıların Nisan 1980'de Mariel limanında teknelere binebileceklerini duyurmuştur. 1700 teknede yaklaşık 125 bin Kübalı ABD kıyılarına kaçarak, sahil güvenliği etkisiz bırakarak ülkeye giriş yapmış ve bu olay, dönemin başkanı Jimmy Carter'a siyasi baskının uygulanmasına sebep olmuştur. (Hall, Fleming, & Shotter, 2021). Yıllar boyu devam eden mülteci botu akını olaylarında Başkan Carter, öncelikle Güney Florida'da acil durum ilan etmiş ve bölgedeki yerel yönetimlere bu krizle başa çıkabilmeleri için 10 milyon Amerikan doları yardım yollamak zorunda kalmıştır. Mariel ve benzeri krizler yüzünden Başkan Carter 1980 yılının seçimlerini asli olarak bu olaylardan dolayı kaybetmediğini, ancak mülteci krizlerinin de kaybetmesinde önemli bir dönüm noktası olduğuna inandığını söylemiştir (Kami, 2018). Carter, yenilgisini öğrendikten hemen sonra “...mülteci sorusu bizi çok kötü etkilemiştir. Sadece Florida'da değil bütün ülkede. Bu yakıcı bir konuydu. Bu mültecileri almamız bizim iktidara hâkim olmadığımız görüntüsünü vermiştir” demeci ile bu konuya önem atfetmektedir (Carter, 1982).

Görüldüğü üzere göçün silah olarak kullanımı noktasında pek çok farklı sonuçla ve farklı kullanım yolları ile karşılaşılmaktadır.

2. GÖÇÜN SİLAH OLARAK FARKLI YOLLARLA KULLANIMI

1984 yılında gerçekleştirmiş olduğu “Göç, Mülteciler ve Dış Politika” isimli çalışmasında Teitelbaum, göç ve uluslararası ilişkiler olgularının çok yönlü olarak iç içe geçmeye başladığını ve bu birleşimin giderek uluslararası bir silah olma işaretleri vermekte olduğunu, çalışmasında sınıflandırdığı başlıklarda vermektedir. Dış politikaların sonucu gelişen yabancı askeri veya siyasi müdahalelerin veya müdahaleye iç veya dış tepkilerin kitlesel göçlere neden olması; silahsız işgal veya egemenlik iddiası için kitlesel göçlerin dış politika aracı olarak kullanılması ve son olarak, Ukrayna örneğinde görüldüğü üzere, geçmişte gerçekleşen göç olaylarının sonradan dış politika aracı olarak kullanılması, bu maddeleri oluşturmaktadır (Teitelbaum, 1984).

Teitelbaum’la paralel olarak göçün bir silah olarak kullanımı bağlamındaki ilk akademik çalışmalarda bulunan Weiner’de “Kötü Komşular, Kötü Komşuluklar: Mülteci Akımlarının Nedenlerine İlişkin Bir Araştırma” isimli çalışmasında hükümetlerin sıklıkla bir dış politika aracı olarak kitlesel göçleri yarattıklarını ileri sürmektedir (Weiner, 1996).

Teitelbaum’un çalışmalarına dayanarak 2008 yılında kaleme aldığı “Bir Savaş Silahı Olarak Stratejik Tasarlanmış Göç” isimli çalışmasında Greenhill (Greenhill, 2008), stratejik tasarlanmış göç olgusunu, politik veya askeri sonuçlar elde etmek için belirli bir bölgede ikamet eden nüfusun kompozisyonunu artırmak, azaltmak veya değiştirmek için tasarlanmış yollarla, devlet veya devlet dışı aktörler tarafından kasıtlı olarak teşvik edilen veya manipüle edilen iç veya dış göçler olarak ifade etmektedir. Yine bu çerçevede Greenhill, tasarlanmış göçlerin üretilmesinde kullanılan araçların ise, teşvikler ve mali teşvikler vaadiyle tehditler ve askeri güç kullanımından, normalde sıkı şekilde kapalı olan sınırların basit bir şekilde açılmasına kadar uzanan bir yelpazede bulunduğunu vurgulamaktadır. (Greenhill, 2008).

Greenhill “Stratejik Mühendislik Göçü” fenomeni olarak adlandırdığı bu olgunun, siyasi veya askeri amaçlar için bu tür krizlerin yaratılmasına ve kullanılmasına dayanan daha geniş bir olaylar sınıfının sadece bir alt kümesini temsil ettiğini ileri sürmekte ve bu olguyu 4 yaklaşıma ayırmaktadır. Bunlardan ilki olan mülksüzleştirme yaklaşımında, etnik temizlik benzeri örneklerin ön planda olduğu ve temel amacın hem içeride hem de dışarı çok yönlü göçler kurgulanarak başka bir grup veya grupların topraklarına ve/veya mülklerine el konulması ve/veya bu grup veya grupların tehdit olmalarına engel olacak biçimde ortadan kaldırılması ve bunun sonucunda faillerin etno-politik veya ekonomik hâkimiyet elde etmesi ele alınmaktadır. İhracatçı yaklaşımda ise ya siyasi muhalifleri ve diğer yerel düşmanları sınır dışı ederek yerel bir siyasi pozisyonu güçlendirmek amacı güdülmekte ya da yabancı hükümet(ler)i rahatsız etmek veya oradaki istikrarı bozmak amacı güden tasarlanmış göç hareketleri kullanılmaktadır. Askerileştirilmiş yaklaşım ise genellikle aktif çatışma sırasında bir düşmana karşı tasarlanmış göçün yönlendirilerek, rakibin komuta ve kontrol, lojistik veya hareket yeteneklerinin bozulması veya yok edilmesi anlamında askeri avantaj elde etmek veya göçü kullanıp kendine kaynak haline getirerek, zorla silahaltına alma ya da ücret ödeyerek tarafların kuvvet yapılarını geliştirmesini ifade etmektedir. Son olarak zorlayıcı yaklaşım, tasarlanmış göçün bir dış politika aracı olarak kaldıraç görevi görenek siyasi alanda kullanımını tanımlamaktadır.

Bu çerçevede tasarlanmış göçün o an gerçekleşiyor veya tehdit olarak elde tutuluyor olması fark etmeksizin, siyasi davranışlarda farklı manevra alanları elde edilmesi veya karşı cepheden gelecek siyasi atakları engellemek ile tasarlanmış göç hedeflerinin bu durumdan kurtulabilme amacıyla ödeme yapmalarının sağlanması hedeflenmektedir. Zorlayıcı yaklaşım genellikle göç

başkaları tarafından sebep verilmiş olmasına rağmen, bir başka tarafın bu hareketleri kendi çıkarları için tasarlayarak propaganda amaçlı kullanımını içermektedir (Greenhill, 2008).

2017 yılında gerçekleştirdiği “Göçün Silahlaştırılması: Göçün 21. Yüzyılın Siyasi Savaş Aracı Olarak İncelenmesi” isimli çalışmasında Steger (Steger, 2017), Greenhill’in, Teitelbaum ve Weiner’in çalışmalarına olan katkılarını vurgularken, Greenhill’in ağırlıklı olarak, zorla yaptırılan göç veya tasarlanmış göçe odaklandığını ve aynı zamanda da bütün bu çalışmalarda büyük ölçüde sadece devletlerarası göçün incelendiğini belirtmektedir. Steger’e göre bugünün operasyonel ortamı, devletlerarası çatışmaların yanı sıra Hükümetler arası Örgütler (IGO- International Governmental Organizations) ve devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen eylemlerin de hesaba katılmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede Steger, Greenhill’in tasarlanmış göç çerçevesindeki 4 yaklaşımına ek olarak, Beşinci Kol ve Propaganda yaklaşımlarını da eklemektedir. Beşinci Kol yaklaşımında askeri bakış açısı ağırlıkta olup, hedef ülke veya hükümetin bulunduğu topraklara faaliyetleri baltalamak, sosyo-ekonomik karışıklık yaratmak veya terörist saldırılar düzenlemek amacıyla rakip aktörler düzensiz göç akınları yaratır veya zaten hedef bölgede bulunan göçmenleri toplar veya örgütler. Yine Steger’e göre, orada yaşayan vatandaşların ve/veya sempatanların örgütlenmesi de beşinci kol faaliyetleri arasında sayılmaktadır. Propaganda yaklaşımında ise, güdülen politikanın güçlenerek devamı, siyasi nüfusun artırılması veya gelecekte yapılacak eylemleri haklı çıkartmak için göç hareketleri kullanılır. Bu sayede kazanılan meşruiyet bölgesel ve ulusal olarak göçle ilgili propagandayı mutlaka gündemlerinde kullanacaklardır. Aynı biçimde bu yaklaşım siyasi rakiplerin güçlerini azaltmak veya kamuoyu önünde rakibi zor duruma sokmak amacı da gütmektedir (Steger, 2017).

Bütün bu tasarlanmış göç hareketleri tehdidine karşı, hedeflerin olası karşı defansının veya kaçınma manevralarının neler olması gerektiği de farklı çalışmalarda irdelenmiştir. Bu temel defans ve manevraların ilki, hedefin tasarlanmış göçün sosyo-ekonomik ve politik yükünü, dış kaynak kullanarak, basitçe istekli olup olmadığına bakmadan üçüncü bir tarafa yönlendirip orda barınmalarını/ haklar almalarını veya göçü gönderen tarafta kalmalarına zorlayarak tasarlanmış göçü engellemesi ya da kaçınmasını sağlayan dışsallaştırma metodudur (Maas-Albert, 2020; Şemşit, 2010). İkinci olarak algıyla oynama metodu, defans ve kaçınma manevraları anlamında kullanılmaktadır. Bu metotta hedef hükümetler, gelecek akınlarla ilgili yerel algıdaki beklentilerle oynayarak ve göçe ayrılan maliyetleri azaltarak/azaltmış görünerek, medya ve benzeri organlar aracılığıyla kamuoyunun zihinlerini değiştirerek veya sorunun istenilen mecrada yeniden tanımlanmasıyla algıları istenilen hale getirirler (Friman, 1993). Son olarak askeri zorlama metodunda hedef hükümet, göçü tasarlayan tarafı, çıkış başlamadan veya devam ederken askeri olarak tehdit ederek, faaliyeti sonlandırmak, karşı tarafa yanlış adım attırmaya çalışmak veya tasarlanmış göçün geriye dönmesini sağlamak için zorlamaktadır.

Askeri zorlama metodu ile tehdit kimi zaman, hedefin içerisinde bölünmüş/bölünmekte olan kampların da göçü tasarlayanlara karşı birleşmesini sağlayabilme potansiyeline sahiptir (Greenhill, 2016). Bu temel metotlar haricinde doğal olarak gelişen bazı durumlarda yarattıkları beklenmeyen etkilerle, müdahalesiz veya doğal gelişen bir biçimde hedef adına defans veya kaçınma manevraları yaratabilirler. Bu olgular, tasarlanmış göç silahı harekete geçtiğinde oluşabilecek insani durumların, tasarlayanlar adına gerek yerel gerekse uluslararası kamuoyunda yaratabileceği olumsuz imaj veya aşağılanma gibi durumlar, tasarlanmış göçün arzu edilenden daha büyük veya daha olumsuz bir biçimde gelişmesi sonucu kontrolün kaybedilmesi ile hedeften daha çok tasarlayana zarar verme olasılığı ve son olarak tasarlanan göçte bulunan mülteci ve sığınmacıların da kendi başlarına veya kendi karar verme organları doğrultusunda istenilenden başka hedeflere sapma olasılığı olgularıdır.

Tüm bu defans ve kaçınma manevraları bir başka açıdan ele alındığında, örneğın askeri zorlama metodu sayesinde tasarlanmış göç silahının ters teperek ilk kullanana zarar veriyor olması, bu defans ve kaçınma metotlarının da bir tür göç silahı olarak algılanıp algılanamayacağı sorusunu akıllara getirmektedir.

Bununla birlikte araştırmacılar, göç silahının çeşitleri ile ilgili yaklaşımların kullanımı anlamında bir noktada hemfikir olmaktadır. Bu ortak nokta, göç silahının daha zayıf ülkelerin güçlü ülke ya da ülke birliklerine karşı kullanılıyor olduğunu öne sürmeleridir (Malit & Tsourapas, 2021; Paul, 1996; Greenhill, 2016). Bu çalışmalarda ülke birliklerine karşı zayıflar anlamında özellikle, Avrupa Birliğı'ne karşı Türkiye örnekleri verilmektedir. Bu araştırma sırasında da, son dönemde uluslararası akademik yayınlarda ve medyada özellikle 2015 sonrası devam eden ve 2020 yılında zirve yapan, Türkiye'nin göç silahını Avrupa Birliğı'ne karşı yoğun bir biçimde kullanıyor olduğu iddiasının büyük yer tuttuğı olgusu ile karşılaşmıştır (Jennequin, 2020; Steger, 2017; Adamson & Tsourapas, 2019; Kotoulas & Pustzai, 2020; Rawlence, 2016; Greenhill, 2016). Türkiye'nin bu silahı kullanarak aldığı yardımların, Nijer ve Kenya gibi ülkelere de ilham kaynağı olduğu iddiaları da çalışmalarda kendine yer bulmaktadır (Rawlence, 2016).

Bu çerçevede göç silahı ve işleyişı incelenirken, başka bir araştırma konusu da ortaya çıkmaktadır. Göç silahı ile ilgili araştırmalarda tanımlar ve örnekleri verildikten sonra, hedeflerin olası tasarlanmış göç hareketleri tehdidine karşı defansının veya kaçınma manevralarının neler olması gerektiğı üzerine çalışmaların ilerlediğı, ancak göçü tasarladığı düşünölen/ iddia edilen tarafın durumunun veya tezlerinin, bu çalışmalar doğrultusunda pek ele alınmadığı görölmektedir (Steger, 2017; Greenhill, 2016; Adamson & Tsourapas, 2019; Kotoulas & Pustzai, 2020; Rawlence, 2016). Yine Türkiye örneğı üzerinden gidilecek olursa, bütün bu çalışmalarda, Türkiye'ye yönelik göçün boyutları, Türkiye'nin sosyo-ekonomik durumu, özellikle 11 Eylül'den sonra Avrupa'da yükselen popölizm dalgası ve Müslöman karşıtı duygular ile İslamofobi söylemler, Türk Hükümeti ve Avrupa Birliğı arasında siyasi seçkinlerin ortak farklılaşma ve karşılıklı radikalleşme yaratacak söylemleri, Türk iç siyasetinde izlenen politikalar ile kamuoyuna ve iç politik kazanca yönelik söylemler, sığınmacılar ve göç üzerine sürdürebilirlik anlamında var olan ve daha da büyüyen endişeler, Avrupa'nın bu krize eksik/az şekilde destek olduğu görüşü, Türk hükümetinin Ortadoğı odağındaki dış politika uygulamaları ve bu bölgeye tarihi arka planda ve güncel anlamda ki bakışı, göçün uzaması nedeniyle artan yerel halk- sığınmacı gerginliğı ve bakış açılarının bu yıllar boyunca yavaş yavaş değışime uğraması gibi pek çok değışken, göç silahı incelenirken denkleme mutlaka eklenmesi gereken farklı vakalardaki farklı olguların da varlığını ortaya koymaktadır (Kaya, 2021; Şenyuva, 2020; Eliaçık, 2021; Sayın, 2021).

3. GÖÇ SİLAHININ GÜNCEL ÖRNEĞİ: UKRAYNA

Rusya'da 1. Dünya Savaşı sırasında gerçekleşen Ekim Devrimi ve bununla birlikte Brest-Litovsk barış antlaşması görüşmelerine kendi temsilcilerini göndermek isteyen Ukrayna'nın olumlu cevap alması üzerine, 26 Aralık 1917 tarihinde Ukrayna Milli Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Bu anlamda XIX. yüzyılda Ukrayna milliyetçiliğinin de bir bilinç kazandığı ve yükselişe geçtiğı görölmektedir. Ancak bu milli cumhuriyet fazla uzun ömürlü olmamış, 1919-1920 yılları arasında özellikle Ukrayna milliyetçiliğı ve anarşinin yükselmesi nedeniyle tahmini 35.000-50.000 Yahudi'nin öldüröldüğü ve Yahudi düşmanlığının ön plana çıktığı "Pogrom" olaylarının ardından, köylölere toprak vaat ederek onları taraflarına çeken Bolşevikler yeniden Ukrayna'ya girmiştir (Holokost Ansiklopedisi, 2022). Bolşeviklerin Ukrayna'da yeniden güç kazanmasının ardından 1922 yılında ise Ukrayna Milli Cumhuriyeti, Rusya, Beyaz Rusya, Transkafkasya Cumhuriyetleri desteğıyle birlikte Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğı'ne (SSCB) katılmıştır (Yekelchyk, 2007).

Lenin, bu cumhuriyetler birliği kurulurken, öncüllerinden ve günümüzde Putin gibi ardıllarından farklı düşünmekteydi.

Lenin, Uluslar Politikası Teorisi ve “Ulusların kendi kaderini tayin hakkı” anlayışı doğrultusunda Ukrayna topraklarındaki dillerin ve kültürlerin korunması ve geliştirilmesi için hamleler gerçekleştirmiştir (Ergün & Kurban, 2021). Lenin’in öncüllerinin ise Ukrayna’ya bakışlarının ne denli farklı olduğu çarlık döneminin içişleri bakanı olan Valuev Circular tarafından dile getirilmektedir: “Ukrayna dili asla var olmadı, öyle bir dil yoktur ve asla var olamaz” (The Ukrainian History and Education Center, 2022). Bilindiği üzere Lenin’in ardıllarından Putin’de, Ukrayna’nın “Lenin ve komünistler tarafından bir hata yapılarak kurulmuş olan yapay bir devlet olduğu” tezini ileri sürmektedir (Euronews, 2022; Tuhal, 2022). Lenin’in 1920’li yıllarda olan egemenliğinin yavaş yavaş biterek yerini Joseph Stalin’e bırakması ile Ukrayna’ya bu olumlu bakış süreci sona ermiştir.

1930’lu yıllarda Stalin’in uygulamaya koyduğu ve aslen sanayinin büyümesi ve gelişmesini hedefleyen Kollektifleştirme Programları yani Kollektivizm yaklaşımı beklentinin aksine, Sovyet coğrafyasında yokluğa bağlı toplumsal düzenin bozulması ve şiddetin artışına neden olmuştur (Uyaniker, 2017). Ukrayna’da 1922 yılındaki SSCB’ye katılmadan bu yana üretimi yeterli seviyelere çekememiş durumda olan çiftçiler, Kollektifleştirme Programlarına ve bu programlar içinde bulunan 7-8 Kararnamesi ya da diğer adıyla 5 Spikelet Kanunu gibi uygulamalara büyük oranda karşı çıktılar (Pykhalov, 2011; Tokitay, 2022). Programın başarısı için önemli bir tahıl ve tarım ambarı olan Ukrayna’nın bu davranışı, Stalin’i çileden çıkarttı ve yapay kıtlık yaratılması için girişilen ve Rusçada “Açlıktan Ölüm” anlamına gelen Holodomor kelimesi ile anılan operasyonlar Ukrayna’da uygulanmaya başladı (Yavuz, 2021). Holodomor’un Ukrayna üzerindeki etkisi yalnızca 10.000.000 kişinin ölümü ile sınırlı değil, gerek yeni yiyecek kaynaklarına yönelmek gerekse şiddetten kaçmak için Ukrayna’nın özellikle doğu alanlarının boş kalmasına neden olmuştur. Stalin bu uygulamaların ardından boşalan ve kömür ile demir madenleri anlamında zengin Doğu Ukrayna bölgelerine, çok sayıda Rus yerleşimciyi göç ettirmiş ve bölgeyi Sovyetleştirme, diğer bir deyimle Ruslaştırma işlemine girişmiştir (Bates, 2015; Ferro, 1998). Bu çerçevede kullanılan göç silahı, bugün Putin’in Ukrayna’yı işgaline gerekçe sağlayan nedenleri, o tarihte yaratmaya başlamıştır.

Bu olayların hemen ardından başlayan 2.Dünya savaşı ve Nazilerin Barbarossa Harekât planı çerçevesinde Ukrayna’yı işgali ülkede var olan kötü durumu, çok daha vahim noktalara taşımıştır. Ukraynalılar Nazi işgalini önce kurtarıcılarının gelişi olarak kabul etmiş, ancak işgalcilerin Ukraynalıları köle çalışan olarak kullanması ve sert sömürgecilik anlayışlarının gün yüzüne çıkması üzerine, 2,5 milyon Ukraynalı, Kızıl Ordu safında Nazilere karşı çarpışmalara katılmışlardır (Bates, 2015). 1941 yılında başlayan Nazi İşgali, Ukrayna’yı savaşın en çetin geçen yıkım alanlarından birine çevirirken, yine zorunlu ve tasarlanmış göçün kullanımı o günlerde gerçekleşmiştir.

Alman işgalini izleyen günlerde komünistlere karşı çarpışmak ve böylece bağımsız bir vatan yaratmak amacı ile Kırım Tatarlarından bir kısım insan Alman ordusuna katılmak için başvurmuştur. Bölgeyi ve coğrafyasını çok iyi bilen bu insanlar özellikle partizanlara karşı Alman ordusunun da işine gelmekteydi. Mesele Adolf Hitler’in önüne kadar götürülmüş ve Hitler bu başvuruyu kabul etme kararı almıştır. Alınan karar ve Alman ordu kurmayının emri ile bölgede bulunan SS (Schutzstaffel) birliği şefi Otto Ohlendorf idaresindeki D Özel Birliği, Kırım Tatarlarının orduya alınması işlemine başlamıştır (Özcan, 2001). Bu birlikler Nazi işgalinin sürdüğü 1941 yılından 1944 yılına kadar, Alman Ordusunda bulunarak pek çok faaliyette bulunmuşlardır. Diğer yandan Kızıl Ordu ve Partizanlar safına katılan ve Almanlara karşı çarpışarak sayısız madalya kazanan pek çok Kırım Tatarının da bulunduğu ve bunların sayısının Alman tarafında çarpışanlardan çok daha fazla olduğu, son dönemde açılan Sovyet belgelerinde ortaya çıkmış olan bir husustur (Polat, 2014).

Taraflarına bakılmaksızın, 1944 yılında Nazi işgalinin son bulması ile Kırım Komünist Parti Bölge Komitesi, savaş sırasında Almanların işledikleri suçlar ile onlarla işbirliği yapanları tespit etmek amacıyla Olağanüstü Devlet Komisyonu kurmuş ve Haziran 1944'te çalışmalarına başlayan komisyon, kısa sürede görevini tamamlamıştır (Özcan, 2001).

Bu komisyonun verdiği bilgiler doğrultusunda Kırım Tatarlarının geleceği ile ilgili karar çoktan Devlet Güvenlik Komitesi'ne ve dolayısıyla Stalin'e gönderilen 10 Mayıs 1944 tarihli rapor ile belirlenmiştir (Sürgün, 2018). Stalin, Kırım Tatarlarının hain ve Alman işbirlikçisi olduğunu belirten ve sürgün edilmelerinin elzem durduğunu belirten rapora, hemen ertesi günü meşhur 5859 sayılı kararnameyle bütün Kırım Tatarlarının sürülmesi emrini imzalayarak cevap vermiştir (Polat, 2014). Bunun üzerine 18 Mayıs 1944 günü saat 03.00'te Kırım Tatarlarının sürgün edilmeleri işlemleri tüm Kırımlı yerleşim yerlerinde başlatılmış ve 3 gün içerisinde 250.000'e yakın Kırım Tatarı sürgüne tabi tutulmuştur (Anadolu Ajansı, 2020). Sürgünün tamamlanmasının ardından, 27 Mayıs'ta yayımlanan yeni bir kararname SSCB'nin çeşitli yerlerinden 2 ay içinde 13.800 kişinin boşalan Kırım'a yerleştirilmesini sağlamıştır. SSCB'nin 1967 yılı verilerinde ise Kırım'a getirilen ve yerleştirilen kişi sayısı 406.828 kişi olarak kayıtlara geçmektedir. Bütün bu gelişmeler Ukrayna'daki Kırım Yarımadasının göç ettirilme yoluyla Slavlaştırılması/Ruslaştırılması iddialarına kuvvet kazandırmakta ve tasarlanmış göç silahının etkileri bir kez daha görünmektedir (Özel, 2014; Özcan, 2001).

1954 yılında SSCB lideri Nikita Kruşçev tarafından Ukrayna'ya verilen Kırım yarımadası, Sovyetlerin dağılmasından sonra özerk bir cumhuriyet olarak 2014 yılına kadar yine Ukrayna'ya bağlanma kararı almıştır. Bu arada Kırım'da Rus nüfusu %56 oranına ulaşmış olup, yarımadanın ekonomik ve stratejik önemi oldukça önemli hale gelmiştir (Baharçipek & Ağır, 2015). Benzer biçimde iki metropolü Donetsk ve Luhansk olan Donbas bölgesi ise dağılmadan önce Sovyetler Birliği'nin endüstriyel anlamda gözbebeği olup, en fazla yatırım yapmış olduğu sanayi bölgeleridir (Ergün & Kurban, 2021).

Bir zamanlar Stalin'in bu bölgelerde kullanmış olduğu göç silahı, bilindiği üzere Mart 2014'te halef Putin tarafından da kullanılarak önce Kırım'ın Rusya'ya ilhakı sağlanmıştır. Bunun hemen ardından Nisan 2014'te 40.000'den fazla Rus askerinin Donbas sınırında toplanması ve bunun ardından Donbas'ta yaşayan 700.000 kişiye Rus pasaportu verilmesi üzerine, burada da krizi günümüze kadar taşıyan ve Rusya'nın Ukrayna'nın işgaline gerekçe olan olayların fitili ateşlenmiştir. Bu bağlamda her iki olayda da temel gerekçelerden biri olarak Rus asıllıların veya Rus vatandaşlarının tehdit altında olduğu iddiası görülebilmektedir (Kirby, 2022; Grigas, 2019; Peters, 2019; Hamzaoglu, 2020). Bu bağlamda Ukrayna özelinde tarihte geriye doğru gidildiğinde, göç silahının farklı yollarla defalarca kullanıldığı söylenebilir. (Karakaya & Çelik, 2022)

4. SONUÇ

Günümüzde Ukrayna ile Rusya Federasyonu çatışmasının özellikle Luhansk ve Donetsk bölgelerinin Rusya Federasyonu tarafından ele geçirilmesi ile daha az şiddetli ve yavaş bir hale geldiği medya organlarında dillendirilmektedir (Inwood, 2022). Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'nın Doğu ve Güney bölgelerinin ele geçirmesiyle birlikte yine üzerinde iddiası bulunan Azovstal Çelik Fabrikası gibi devasa ekonomik hedefleri de ele geçirdiği görülmektedir (Hopkins, Nechupurenko, & Santora, 2022).

Rus vatandaşlarının bu bölgelerde yoğun olarak bulunması ve ayrılıkçı hareketlerin başından beri desteklenmesi konusunda sözlü olarak destek veren ve Rusya Federasyonu yanında yer alan Kuzey Kore ve Suriye gibi ülkeler sonunda bu bölgelerin bağımsızlığını tanıdıklarını resmi olarak ilan etmişlerdir (CNN Türk, 2022). Bununla birlikte 2014 yılında Rusya Federasyonu tarafından

Kırım'ın ilhakı hareketi de göz önüne alınarak, Rus Federasyonu'nun yürütmekte olduğu ve içinde bir silah olarak göç olgusunun da bulunduğu hibrit savaşın bu bölgelerde başarılı olduğu sonucuna varılabilir. Bu göç ve iç göçe dayalı hibrit savaşın ekonomik, güvenlik, demografik, politik pek çok yönünün bulunduğu özellikle dikkat edilecek bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda bir örnek olarak özellikle Ukrayna'nın doğusunda bulunan ayrılıkçı güçlerin kullandığı ve "Rus pasaportu alın ve anavatanı buraya davet edin" gibi yazılar barındıran bazı pankartlar, basit anlamda bütün bu hibrit göç savaşını açıklar niteliktedir (Gridina & Kasyanova, 2019). Son olarak Ekim 2022 tarihinde Rusya Federasyonu Ukrayna'dan ilhak ettiği Donetsk, Luhansk bölgelerine ilaveten, Herson ve Zaporijya bölgelerini de ilhak ederek sıkıyönetim ilan etmiştir (Euronews, 2022).

Ukrayna olayı da dikkate alınarak, ilerleyen günlerde göçün bir silah olarak kullanımını farklı coğrafyalarda farklı şekillerde yer almaya devam edecek gibi görünmektedir. Rusya Federasyonu'nun Ukrayna işgalini başlatmasının hemen ardından gözler, yine aynı şekilde göçle, toprak hakkında aidiyet iddiasıyla ve halkın menşei anlamında benzer problemleri yaşamakta olan Çin- Tayvan gerilimine çevrilmiştir. Çin'in asli iddialarından bir tanesi, Tayvan'daki ilk yerleşimcilerin Çin'in güneyinden gelmiş olan Austronesian kabile halkı olduğu ve çok eski bir tarihi keşif kaydı iddiasının sonucu olarak göç ve toprak aidiyeti anlamında Çin'in Tayvan üzerindeki hâkimiyetini MS 239 yılına kadar götürmekte olduğudur (Biber, 2021). Türkiye özelinde bu konunun önemli iki yönü, son zamanlarda gerek iç, gerekse dış kamuoyunda tartışmalara sebep olmaktadır. Bu çalışmada, konunun ilk yönü olarak Türkiye'nin fail gösterilmeye çalışıldığı, göçü tasarlayarak Avrupa Birliği'ne karşı kullanıyor olduğu iddiası hâlihazırda ele alınmıştır. Bu noktada Türkiye'nin bu ithamlardan kurtulmak adına, kendi tezlerini iyileştirerek ve yoğun bir biçimde göçü yönetmeye çalıştığını daha fazla duyurmak anlamında çalışmalarını derinleştirerek çoğaltması gerekmektedir. Bu anlamda bir örnek olarak Suriye'nin kuzeyinde, kendilerine karşı göç silahının kullanıldığını iddia eden bazı devletlerin desteği ve himayesi ile PKK/PYD'nin etnik temizlik yoluyla göçü bir silah olarak kullandığı pek çok uluslararası insan hakları gözlem kurumu ve medya tarafından belgelenmiş durumdadır (Amnesty, 2015; Altuntaş, 2019; Basri, 2015). Bu durum ise, Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacıların çoğunun asiste edilerek onurlu ve güvenli geri dönüşlerini engellemekte ve Avrupa Birliği tarafından ileri sürülen Türkiye'nin göçü Avrupa'ya yönlendirdiği iddialarını meydana getirmektedir.

Konunun ikinci yönü ise, son günlerde tartışılmaya başlanan sığınmacı nüfusunun bazı illerde Türk vatandaşlarının sayısını geçtiği ve özellikle Hatay gibi hassas illerde, ileride bir problem yaşanmaması adına gerekli tüm tedbirlerin ve gelecek adına planların göç yönetimi çerçevesinde hızlıca gerçekleştirilmesi gerekliliğidir. Türkiye'nin yakın coğrafyasına bakıldığında gerek siyasi krizlerin çokluğu gerek artan krizler ve iklim değişiklikleri, gerekse özellikle son yıllarda göç akınları için Türkiye'nin hem bir hedef ülke haline gelmesi, hem de transit geçiş ülkesi olması nedeniyle, başka sıkıntılar yaşamamak adına tüm yönleriyle göç yönetiminin, çok daha fazla güçlendirilmesi gerekliliği karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Euronews (2022). <https://tr.euronews.com/2022/09/30/rusya-ukraynada-dort-bolgeyi-ilhak-ediyor-bolgenin-ic-dinamikleriyle-iligili-bilmeniz-gerek-adresinden> alınmıştır.
- Adamson, F., and Tsourapas, G. (2019). Migration Diplomacy in World Politics. *International Studies Perspectives*, 113-128.
- Aksay, H. (2014). T24. <https://t24.com.tr/yazarlar/hakan-aksay/ukrayna-yazilari-3-moskova-ataktakiev-caresiz,9057> adresinden alınmıştır.
- Aktürk, Ş. (2022). AA. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/sebepleri-ve-sonuclariyla-rusya-nin-ukraynaya-isgali/2512248> adresinden alınmıştır.
- Altuntaş, A. (2019). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/isvec-asuri-federasyonu-baskani-hermez-ypg-etnik-temizlik-yapiyor/1606581> adresinden alınmıştır.
- Amnesty. (2015). <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/10/syria-us-allys-razing-of-villages-amounts-to-war-crimes/> adresinden alınmıştır.
- Anadolu Ajansı. (2020). <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kirim-tatar-surgununun-76-yili/1843825> adresinden alınmıştır
- Baharççek, A., ve Ağır, O. (2015). Kırım'ın Rusya Federasyonu'na Bağlanması'nın Rusya'ya Komşu Ülkelere Olası Etkileri. *Akademik Bakış*, 29-47.
- Basri, A. A. (2015). MiddleEast monitor. <https://www.middleeastmonitor.com/20150621-is-there-systematic-ethnic-cleansing-by-kurds-in-north-east-syria/> adresinden alınmıştır
- Bates, T. (2015). Ukraine's fraught relationship with Russia: A brief history. [theweek: https://theweek.com/articles/449691/ukraines-fraught-relationship-russia-brief-history](https://theweek.com/articles/449691/ukraines-fraught-relationship-russia-brief-history) adresinden alınmıştır
- Biber, A. B. (2021). TRThaber. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/uzak-dogunun-yakin-savasi-5-soruda-cin-tayvan-gerilimi-615850.html> adresinden alınmıştır
- Carter, J. (1982). Public Papers of the President of United States. J. Carter içinde, Public Papers of the President of United States. (s. 2693). Washington: United States Government Printing Office.
- CNNTürk. (2022). <https://www.cnnturk.com/dunya/rusya/luhansk-ve-donetski-tanidilar-o-ulkeden-rusyaya-destek> adresinden alınmıştır.
- Eliaçık, Z. (2021). Türkiye'de Göçün Geleceği. Setav: <https://www.setav.org/turkiyede-gocun-gelecegi/> adresinden alınmıştır.
- Ergün, O., ve Kurban, V. (2021). Ukrayna'dan Azerbaycan'a Liminal Siyaset ve Rusya. *İnsan Ve Toplum Bilimlerinde Akademik Çalışmalar*, 81-101.
- Euronews. (2022). <https://tr.euronews.com/2022/02/24/vladimir-putin-in-ukrayna-y-isgalinin-arkas-ndaki-gercek-ne> adresinden alınmıştır.
- Ferro, M. (1998). Sovyet Rejiminin Milliyetler Politikası. *J. Leca içinde, Uluslar ve Milliyetçilik* (s. 141-143). İstanbul: Metis.
- Friman, H. R. (1993). Side-Payments Versus Security Cards: Domestic Bargaining Tactics in International Economic Negotiations. *International Organization*, 47(3), 387-410.
- Greenhill, K. M. (2008). Strategic Engineered Migration as a Weapon of War. *Civil Wars*, 6-21.
- Greenhill, K. M. (2010). Weapons of Mass Migration: Forced Displacement as an Instrument of Coercion. *Strategic Insights*, 117-158.
- Greenhill, K. M. (2016). Migration as a Weapon in Theory and in Practice. *Military Review*, 23-36.
- Gridina, İ., and Kasyanova, M. (2019). Russia's Migration Weapon Against Ukraine: A Socio-Cultural Dimension. *Political Philosophy*, 5(163), 34-40.
- Grigas, A. (2019). Syndicate. <https://www.project-syndicate.org/commentary/russia-eastern-ukraine-passportization-citizenship-by-agnia-grigas-2019-05> adresinden alınmıştır.
- Hacıoğlu, N. (2021). Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/rusya-kirimi-resmen-ilhak-etti-26054693> adresinden alınmıştır.
- Hall, B., Fleming, S., and Shotter, J. (2021). FinancialTimes. <https://www.ft.com/content/83ece7e4-cc71-45b5-8db7-766066215612> adresinden alınmıştır.
- Hamzaoğlu, H. (2020). Rus Dış Politikasında Realist Yaklaşım: Primakov Doktrini Ve Yakın Çevre Kavramı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 281-299.

- Holokost Ansiklopedisi. (2022). encyclopedia. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/pogroms> adresinden alınmıştır.
- Hopkins, V., Nechupurenko, I., and Santora, M. (2022). NyTimes. <https://www.nytimes.com/2022/05/16/world/europe/azovstal-mariupol.html> adresinden alınmıştır.
- Inwood, J. (2022). BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-62048667> adresinden alınmıştır.
- Jennequin, A. (2020). Turkey and the Weaponization of Syrian Refugees. Brussels: Brussels International Center.
- Kami, H. (2018). *Diplomacy Meets Migration: US Relations with Cuba during the Cold War*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karakaya, İ., ve Çelik, M. T. (2022). Rusya Dış Politikasında “Ukrayna” Faktörü/İmgesi ve Rusya-Ukrayna İlişkileri. Salih Yılmaz, Şeref Ateş, Victoria Bilge Yılmaz, Mücahit Küçük Yılmaz ve Metin Kıratlı (Ed.), Geçmişten Günümüze Ruslar ve Rusya içinde (343 – 374). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karakaya, İ. ve Nazari, M. İ. (2022). Afganistan’da Taliban İktidarı Dönemleri (1996 – 2001 ve 2021 Sonrası) ve Afganistan Dış Politikası. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (23), 143 – 169.
- Kaya, A. (2021). Migration as a Leverage Tool in International Relations: Turkey as a Case Study. *Uluslararası İlişkiler*, 1-19.
- Kirby, P. (2022). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-60508022> adresinden alınmıştır
- Kotoulas, I., and Pustzai, W. (2020). *Migration as a Weapon Turkey’s Hybrid Warfare Against the European Union*. Athens: Foreign Affairs Institute.
- Maas-Albert, K. (2020). Çürük temel: AB Göç ve Sığınma Paktının Belkemiği Olarak Dışsallaştırma. Heinrich Böll Stiftung: <https://tr.boell.org/tr/2020/10/12/curuk-temel-ab-goc-ve-siginma-paktinin-belkemigi-olarak-dissallastirma> adresinden alınmıştır
- Malit, F., and Tsourapas, G. (2021). Weapons of the Weak? South–South Migration and Power Politics in the Philippines–GCC Corridor. *Global Studies Quarterly*, 1-11.
- NewyorkTimes. (1976). <https://www.nytimes.com/1976/07/29/archives/britain-severs-ties-withuganda.html> adresinden alınmıştır
- Özcan, K. (2001). <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/35581.pdf> adresinden alınmıştır
- Özel, M. S. (2014). Stalin Dönemi Rus Milliyetçiliği ve Politikaları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 99-122.
- Patel, H. (1972). General Amin and the Indian Exodus from Uganda. *A Journal of Opinion*, 12-21.
- Paul, T. V. (1996). *Asymmetric Conflicts War Initiation by Weaker Powers*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Peters, A. (2019). <https://www.ejiltalk.org/passportisation-risks-for-international-law-and-stability-part-two/> adresinden alınmıştır
- Polat, G. (2014). 1943-1944 Yıllarında Sovyetler Birliğinden Sürgün Edilen Halkların Sürgününün Ve Geri Dönüş Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi; Ahıska, Kırım Ve Karaçay-Malkar Sürgünleri Örnekleri. Ankara: T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
- Pykhalov, I. (2011). Law of 5 Spikelets. 03 24, 2022 tarihinde https://www.terrahumana.ru/arhiv/11_04/11_04_20.pdf adresinden alındı
- Rawlence, B. (2016). nytimes. <https://www.nytimes.com/2016/05/17/opinion/refugees-shouldnt-be-bargaining-chips.html> adresinden alınmıştır.
- Ray, M. (2022). Britannica. <https://www.britannica.com/event/Soviet-invasion-of-Afghanistan> adresinden alınmıştır.
- Sabah. (2014). <https://www.sabah.com.tr/dunya/donetsk-ve-lugansk-cumhuriyetleri-birlesti-2781247> adresinden alınmıştır.
- Sayın, A. (2021). BBC. <https://www.bbc.com/turkce/58554007> adresinden alınmıştır
- Sliwinski, M. (1989). Afghanistan the Decimation of People. *Orbis*, 39-56.
- Sönmez, A. (2011). Putin Yönetimi’nin Güney Kafkasya Politikası. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 95-116.

- Steger, N. D. (2017). calhoun.nps.edu. https://calhoun.nps.edu/bitstream/handle/10945/56815/17Dec_Steger_Nathan.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden alınmıştır.
- Sürgün. (2018). <https://www.surgun.org/1944-surgunu/5-kirim-turklerinin-surgunu-ve-millimucadele-hareketi-1944-1990> adresinden alınmıştır.
- Şemşit, S. (2010). Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi Ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları. deu: <http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/12134/280760.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alınmıştır.
- Şenyuva, Ö. (2020). Turkey's Two-Level Game in the Refugee Dispute with the EU. Gmfus: <https://www.gmfus.org/news/turkeys-two-level-game-refugee-dispute-eu> adresinden alınmıştır.
- Tazefidan, K. (2021). Sosyolojik Açıdan Güvenlik Kavramını Yeniden Okumak: Küreselleşme, Göç, Covid-19 ve Farklılaşan Güvenlik Algısı. *Şehir ve İrfan Araştırmaları Dergisi*, 73-98.
- Teitelbaum, M. S. (1984). Immigration, refugees, and Foreign Policy. *International Organization*, 429 - 450.
- The Ukrainian History and Education Center. (2022). ukrhec. <https://www.ukrhec.org/news/stand-with-ukraine> adresinden alınmıştır
- Tokitay. (2022). <https://tokitay.ru/tr/ukaz-sem-vosem-zachem-sozdavalsya-i-kak-rabotal-zakon-otreh-koloskah.html> adresinden alınmıştır.
- Tuhal, C. (2022). <https://www.odatv4.com/siyaset/lenin-in-ukrayna-si-ne-putin-in-ukraynasi-ne-230914> adresinden alınmıştır.
- TürkiyeGazetesi. (2015). <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/138348.aspx> adresinden alınmıştır.
- Uyaniker, H. B. (2017). Kırım Sorunundan Donbas Savaşına Rusya Ukrayna Uzlaşmazlığı: Sebepler Ve Sonuçlar. https://acikbilim.yok.gov.tr/bitstream/handle/20.500.12812/59031/yokAcikBilim_10157702.pdf?sequence=1 adresinden alınmıştır.
- Weiner, M. (1996). Bad Neighbors, Bad Neighborhoods: An Inquiry into the Causes of Refugee Flows. *International Security*, 5-42.
- Yavuz, T. (2021). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ukraynada-holodomor-trajedisinin-kurbanlari-anildi/2432398> adresinden alınmıştır
- Yekelchik, S. (2007). *Ukraine Birth of a Modern Nation*. Newyork: Oxford University Press.